

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 16. De iusto pretio rerum venalium,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

di, locari, aut donari non posse alteri, quia est ius personale. Si vero accipiuntur pro fructibus ipsi quibus alitur quis; vendi, locari, aut donari posse. Idem pariter dicendum est de pensione quam quis ex alterius beneficio Ecclesiastico percipit, nempe si eo nomine intelligatur ius percipiendi certam portionem ex beneficii fructibus, non modo vendi non posse; sed nec locari, vel donari sine Papae facultate. Sin autem intelligantur ipsi fructus, vendi, locari, ac donari posse. Sicut ius percipiendi decimas, ne quidem locari, aut donari potest absque Papae consensu: fructus tamen qui percipiuntur, possunt non tantum locari, vel donari, sed etiam vendi.

Item beneficiarius, ius quod habet percipiendi fructus sui beneficii, ne quidem gratis alteri donare potest sine consensu Papae: fructus autem quos percipit, potest non tantum gratis dare, sed etiam vendere vel locare. Quibus accedit pari ratione quod emphyteuta possit vendere fructus quos percipit: non possit autem ius quod habet, in alterum transferre, ex l. finali, Cod. de iure emphyteutico. Item feudatarius possit vendere fructus quos ex feudo percipit; non autem ius ipsum percipiendi, ex tit. De prohibita feudi alienatione, in consuetudinibus feudorum.

OCTAVVM DVBIVM EST. An maritus vendere possit fundum dotale, hoc est, rem immobilem quaecumque sit, siue aedificium, siue praedium, &c. datam ei in dotem uxoris? Ad quod respondendum est distinctione, *ut est apud Sylvestrum in verbo Dos, num. 13.* nempe, si res dotalis data sit pretio aestimata, & tanquam emptitia, maritus accipiens (maxime si alia bona habeat ad sustinenda matrimonij onera) possit eam tanquam dominus alienare de consensu uxoris. Sin aestimata non sit, eam alienare non possit, exceptis aliquot casibus relatis ab eodem Sylvestro. Quorum praecipui sunt, cum necessitas ipsum cogit, & cum uxoris utilitas id exigit. Addere his possumus quod Iudaeus, Paganus, aut haereticus non possit mancipium Catholicum emere, cum illi prohibeantur hunc habere seruum ex lege Deo nobis, §. his, C. De Episcopis & Clericis. Cum qua Ecclesiae statutum consentit in cap. 1. 2. & vlt. Extra, de Iudaeis.

CAPVT XVI.

De iusto pretio rerum venalium.

SVMMARIVM.

- 269 In quo consistat iustitia, vel iniustitia pretij rerum venalium.
- 270 Ratio qua iustum pretium constituitur.
- 271 Pretium iustum aliud legitimum, aliud naturale: & inter utrumque differentia.
- 272 Notanda de eo, quod iustum pretium constitui debeat secundum legem, vel communem aestimationem, quae fuerit in loco & tempore quo perficitur venditio.
- 273 Prima causa augendi, vel minuendi pretium rerum venalium, est earundem penuria, vel copia.
- 274 Quid sint lucrum cessans, & damnum emergens: & quatenus sint causa iusta augendi pretium rei venalis.
- 275 Virilitas aut necessitas emptoris non est iusta causa augendi.
- 276 Quatenus labor, industria, & periculum in comparandis & conseruandis mercibus esse possit causa augendi pretium rerum venalium.
- 277 Regula a Scoto de eo tradita rejicitur: & traditur quando illa causa locum habeat.
- 278 Donatio causa est augendi, vel minuendi pretium iustum, ad quam diiudicandam seruiunt quatuor documenta.
- 279 Inter amicos & consanguineos facile praesumitur donatio, non autem inter extraneos.
- 280 Quatenus modus vendendi sit causa augendi, vel minuendi iusti pretij.
- 281 Mercatores ratione officij aliquanto maiore pretio vendere possunt, quam alij.
- 282 Ementes simul in magna quantitate, possunt ea de causa minus soluere, quam alij.
- 283 Legitimum pretium quid sit, & quid requiratur ad illius iustam taxationem.

Valerij Par. III. Tom. 2.

- 284 De eadem taxatione quadam notanda.
- 285 Quid iuris sit, si facta taxatione, venditores inueniantur iacturam facere, vendendo secundum pretium taxatum.
- 286 Legibus civilibus pretia rerum taxantibus subijciuntur, etiam exteri & Clerici.
- 287 Quod dicatur pretium naturale, & qui dixerint ipsum excedentes excusari a peccato, aut saltem a restitutione: ac quo fundamento.
- 288 Vendentes supra pretium rigorosum, aut ementes infra pretium, regulariter peccant, ac tenentur ad restitutionem.
- 289 De eo quod in contrarium ex iure civili adfertur, rem tantum valere, quantum vendi potest: & quod vnusquisque in suis rebus sit moderator & arbiter.
- 290 De altero, quod permittatur deceptio infra medium iusti pretij.

DE hoc cum D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. ad 1. agunt ipsius interpretes; Caiet. quidem, & alij ad eundem art. D. Anton. vero 2. part. tit. 1. in posteriore part. cap. 16. Sotus in 6. De iust. & iure, q. 2. art. 3. Sylu. in verbo Emptio, quaest. 6. Gregor. a Valent. disp. 5. q. 20. puncto 2. Agunt etiam Gabr. in 4. distin. 15. q. 20. art. 1. Conrad. De contractib. quaest. 56. Medina in Cod. De rebus restit. quaest. 31. & 36. Couar. lib. 2. variar. resol. cap. 3. Nauar. in Enchir. cap. 23. n. 78. ac nonnulli alij, quorum meminit Petrus a Nauar. lib. 3. De restit. cap. 2. num. 1. Ad illud etiam pertinent, quae habet Molina in eod. tract. 2. dispnt. 347. & quatuor sequentibus. Trademus autem 1. quaedam communiter recepta documenta, vtilia ad intelligendum quodnam sit iustum rerum venalium pretium. 2. proponemus causas propter quas tale pretium augeri, vel minui potest. 3. dicemus de pretio legitimo. 4. de pretio naturali.

Documenta de iusto rerum venalium pretio, communiter recepta.

SECTIO I.

PRVVM EST pretij iustitiam & iniustitiam, ex quibus emptionis & venditionis iustitia & iniustitia pendet, in hoc consistere, iustitiam quidem, quod valor ipsius sit aequalis valori rei venditae: iniustitiam vero, quod sit inaequalis, hoc est, quod venditor plus pretij accipiat, quam res valeat: vel emptor minus pretij det, quam res valeat. Ad quod diiudicandum, ex communi Doctorum consensu, non debemus considerare solam rei perfectionem physice sumptam: sed ipsius usum, per quem subuenitur humanae indigentiae, quae est regula aestimationis rerum, prout traditum est ab Aristot. 5. Ethic. cap. 6. & communis experientia satis ostendit; cum videamus communitate tanto plures, vel minus aestimari res ab hominibus, quanto hi, illis magis indigent ad aliquem finem, vel necessarium humanae vitae, vel iucundum, vel vilem. Unde licet quaelibet res anima praedita, sint natura, atque naturalibus accidentibus perfectiores rebus inanimatis; harum tamen quaedam, eo quod homines plus eis indigeant, plures aestimantur quam quaedam res animatae. Nam ut recte ait D. Augustinus in lib. 11. De ciuit. Dei, cap. 16. Quis non malit domi habere panem quam mures? & nummos quam pulices? Hinc videmus pro varietate locorum & temporum, ac gentium, pretia rerum variari: quia pro eadem, aestimatio hominum est varia.

SECVNDVM DOCUMENTVM EST, iustum rerum pretium constitui, prouidentis respectu occurrentibus causis, ob quas possunt res venales plus aut minus valere, de quibus dicitur in seq. sect. idque fieri dupliciter: vno modo, lege, aut statuto Principis vel Reip. edito Gubernatorum, vel Senatorum, quod dicitur pretium legitimum, id est, lege positum: altero modo, communi hominum prudentium aestimatione; quod dicitur pretium naturale: non quod a natura, sed quod naturae seu naturali humanae rationi congruenter constitutum sit: non vero ex affectu, nec ex utilitate singulorum, vendentis inquam, vel ementis, ex lege Pretia, ff. Ad legem Falcidiam.

Vbi aduerte, quod sicut communis aestimatio iusti pretij antefertur aestimationi particulari vendentis vel ementis, ita ut ille plures rem suam vendere, & iste minoris emere non possit, quam ea aestimatur communiter: quidquid vteruis il-

Mm lorum

iorum particulariter contra existimet. Constataneum esse nim semper credere, priuatum hominem in aestimatione iusti pretij male iudicare, & falli potius, quam omnem communiter. Sicut, inquam, & communis aestimatio in hac re anteferatur particulari: ita etiam legis taxationem anteferendam esse communi aestimationi: quia ut Principum, & Gubernatorum est cetera in Republ. moderari; sic etiam est pretium rerum taxare, ad tollendam occasionem oppressionis indigentium, aliorumque damnorum. Neque ob communem aestimationem facile iudicanda est legis taxatio iniusta: cum credendum sit, nisi de contrario aperte constaret ex circumstantiis, Principes in ea recte expendisse omnia que requirebantur, ut iustitiam & æquitatem seruari. Vnde quantumuis decursu temporis merces pluris aestimetur communiter, quam sit lege taxatum: non ideo tamen licitum est secundum illam aestimationem, contra hanc taxationem vendere. Quamquam, ut a Doctoribus notatur: habet Petrus à Nauarro lib. 3. de restit. cap. 2. num. 2. mutari debent leges quando circumstantiæ notabiliter variantur: sique Princeps in eo esset notabiliter negligens, lex inciperet esse iniusta, nec in conscientia obligaret. Sed non est facile tale quid iudicandum, præsertim cum tribuatur imprudentia, si Princeps leges passim mutet, & de nouo condat.

271. TERTIUM DOCUMENTUM EST, pretium legitimum in indiuisibili consistere: adeo ut cum pluris merces venduntur, vel minoris emuntur quam sit taxatum, iniustitia contra proximum committatur, inducens obligationem ad restitutionem, ut bene ostendit Medina in Cod. Dereb. restit. quest. 36. ubi aduerte obiter cum Petro à Nauarro in cit. cap. 2. nu. 4. legem aliquando statueret, ne ultra certam quantitatem res vendatur, nihil curando an talis taxatio æqua sit necne: eo quod communi aestimatione definiendam relinquat, posita limitatione certi termini non excedendi, ut euentur Reip. damna: atque tunc poterit res minoris emi, si minor fuerit illius aestimatio communis hominum. Pretium vero naturale non consistere, in indiuisibili, sed intra iustitia latitudinem habere tres gradus: summum inquam, ex quo rigidum; infimum, ex quo pius, & medium ex quo mediocre seu moderatum pretium dicitur: quæ quidem iusti pretij latitudo cum non exceditur, iustitiam commutatiua non violatur: adeo ut absque illius violatione, quemadmodum habet Sotus in 6. De iust. & iure, q. 1. art. 3. possit eadem res in eodem loco, eodemque tempore carius vendi vni, quam alteri: non amico, quam amico: diuiti, quam pauperi: ementi credita pecunia, quam emeriti numerata: nimirum vendendo vni, pretio rigoroso; & alteri, pretio mediocri aut pio.

Ratio autem huius documenti est, quod pretium legitimum ex iudicio vnus, puta Principis, aut Gubernatoris, pendat: cum ceteri sint tantum illius consultores. Inde enim fit ut ipsum punctum possit assignari vnum idemque, quod debeat ab omnibus seruari indiuisibiliter. Pretium naturale vero confurgat ex multorum iudicio & aestimatione: vnde vix fit ut idem ab omnibus statuatur; sed quod vnus iudicat iustum, alius maius, aut minus iusto esse censet.

272. QUARTUM DOCUMENTUM EST, iustum pretium debere constitui secundum legem, vel communem aestimationem, quæ est eo tempore, quo venditio perficitur: quæque sit in eo loco in quo celebratur contractus. Istud autem est quidem de se notum, sed circa illud duo sunt notanda. Prius est, venditionem, quantum requiritur ut ipsum procedat, perfici cum emptori traditur res quæ venditur, aut habetur pro tradita: nempe fide habita de pretio soluendo, vel pignore aut arrhis datus venditori ab emptore: ita ut periculum rei pertineat ad emptorem. Posterius est, id ipsum documentum locum habere, quantumcumque res venalis sit alibi: aut alibi tradatur emptori, quam ubi celebratur contractus. Nam si pretium quod in tali loco, lege, vel communi aestimatione taxatur, iustum est, recedere ab illo in venditione est iniustum: nisi id fiat ratione expensarum & periculi in re venali transportanda ad alium locum, atque tradenda emptori cum securitate: quæ onera sunt pretio aestimabilia. Item, nisi contractus ita de facto celebretur in vno loco, ut virtute in alio celebrari censetur: ut cum illud quod Mediolanum transportatur, vendi tibi Lugduni, perinde ac si celebrarem

Mediolani contractum: quo casu possum accipere pretium lege, aut communi aestimatione Mediolani constitutum, deductis expensis ac periculo transportationis, quibus emptor meliberat per hic factam emptionem. De qua re Petrus à Nauarro lib. 3. Dereb. restit. cap. 2. nu. 6.

POSTREMUM DOCUMENTUM EST, in aestimando rerum venalium valore ac iusto carundem pretio considerandas esse causas, ob quas idem valor, & ex consequenti pretium ipsarum rerum crescere, & decretere potest: quæ proinde sunt deinceps consideranda cum eodem Petro à Nauarro, & aliis quos ipse recenset in eodem cap. 2. num. 20.

Causa augendi, vel minuendi iustum pretium.

SECTIO II.

PRIMA EST, penuria aut copia rerum venalium; quarum illa augendi pretium: hæc vero minuendi causa est: quia illa maiorem indigentiam, hæc minorem arguit, cum facile sit rem eam habere, cuius est copia: & periculum sit carenti re, quam non omnes habent, aut non nisi difficulter habere possunt. Ad hanc causam reducitur maior copia vel inopia pecuniarum, quam mercium: itaque multatudo, aut paucitas emptorum, quam venditorum. Ceteris enim paribus cum esset maior pecuniarum copia, quam mercium, aut multi sunt qui emant, & pauci qui vendunt; res venales pluris aestimantur propter maius periculum carenti iis quibus egeas. Reducitur etiam causa illa quæ sumitur ex eo loco vel tempore; namque radix maioris, vel minoris pretij in vno loco, quam in alio: aut vno tempore, quam alio: ut verbi gratia, tempore belli, vel pestis, quam pacis, vel incolumitatis: est, quod in vno maior, vel minor sit pecuniarum, quam mercium; aut emptorum, quam venditorum copia. Quod autem emptor re quæ venditur, indigeat, si eiusdem rei non sit communis indigentia, non debet ceteri causa sufficiens augendi pretium: sicut nec censetur causa minuendi quod venditor non indigeat re quam vendit. Et certe alioqui fas est carius vendere pauperi, quam diuiti: quod absurdum est.

SECUNDA CAUSA EST, lucrum cessans vel damnū emergens. De qua hæc praxi occurrunt notanda. Primum est, per lucrum cessans esse cum Petro à Nauarro in cit. cap. 2. num. 284. hic intelligendam amissionem, & iacturam boni habendi, incerti tamen, & impediibilis. Per damnū emergens vero, prout idem habet, num. 276. amissionem certi boni, siue præsentis, & iam habiti: siue futuri, & habendi; ut est hæreditas, vel pecunia, vel res alia pretio aestimabilis, cuius iacturam certam quis faciat, aut facere debeat ratione venditionis.

Secundum est, quod idem Petr. à Nauarro in eodem cap. 2. nu. 283. habet ex Syluestro in verb. Emptio, quest. 6. & Nauarro in Enchir. cap. 23. num. 83. secutus D. Thomam in 2. 2. q. 77. art. 1. Cum res in gratiam, & ad instantiam emptoris venditur, eam ob lucrum cessans, & l. damnū emergens posse plus vendi, atque adeo venditoris damnū in pactū deduci: non autem quando venditori vile est rem suam distrahere, eamve gratia sui distrahit: Tunc enim damnū siue illatum, siue inferendum, imputandum est ipsi, non autem emptori: ut nec si contractus venditionis tali damnū nullo modo causam dederit. Extendendum est vero istud ad affectum, non quidem cum quo venditor rem suam pluris aestimat, quam sit lege, aut communi aestimatione taxatum: quia contra eas priuata aestimatio nihil potest ut patet ex dictis in præced. cap. sed (prout attingit Petrus à Nauarro in præced. nu. 22.) ad affectum, ratione cuius venditor damnū patitur priuando se re quæ adeo placet ei, ut magnam ex illa capiat delectationem. Namque talis priuatio delectationis est pecunia aestimabilis, tantquam incommoditas quædam, perinde ac priuatio vilitatis.

Non obstat autem quod rei quæ venditur pretium iustum determinatum sit lege, aut communi aestimatione: quia tale auctuarium non accipitur ex vi venditionis, nec ratione rei vendita; sed ratione damnorū prouenientium ex venditione. Lex vero, aut aestimatio communis determinat tantummodo pretium rerum venalium, non item damnorū predictorum.

Aduerte

Aduerte autem, quod recte monet Sotus lib. 6. De iust. & iure, q. 3. art. 1. concl. 3. vt pro talibus damnis pretium accipi possit, requirit vt emptor de ea re moneatur, quia forte nollet illa subire, sed solum rem emere qua indiget, ideoq; sibi aliunde prouideret. Adde probabile esse, item requiri vt affectus ille non sit a ratione alienus, quia talis corrigendus est; non autem enormi pretio solandus.

Tertium est, quod in eod. num. 83. ex D. Thoma in cir. art. habet Nauar. & omni s. fateri ait Per. a Nauar. in seq. num. 24. non licere pluris vendere rem, eo quod pluris valeat emptori tanquam ei necessaria, vel commoda. Ratio est, quia id esset illi suam necessitatem, vel commoditatem vendere. Sic ergo, inquit idem Petrus, si esset domus iuxta meam, qua mihi esset valde utilis aut necessaria, non liceret eam pluris mihi vendere quam in se valeat, nisi ratione interesse lucri cessantis, aut damni emergentis venditori.

Quartum est, his non ob stare Bullam Pij V. quam habet Nauar. in Enchir. cap. 17. nu. 28; & iterum N. prohibentem pactum ab initio iniri de certo & determinato lucro cessante. Nam loquitur tantum de tali pacto cum sit in materia cambiorum: neque prohibet de lucro veraciter cessante, contraheutes pacisci, cuitata omni iniustitia, vt Nauar. ibidem annotat.

TERTIA CAUSA augendi pretium, est industria, labor, & periculum in comparandis, curandis, conseruandis, & transferendis mercibus. Nam hec arguunt difficultatem rei obtinendam: & consequenter aestimationis augmentum inducunt, nisi mercator (quod recte monet 2. 2. disput. 5. quest. 20. punct. 2. Gregor. a Valent.) per imprudentiam deceptus, posuerit, moraliter loquendo, operam non necessariam, nec mercibus per se vilem: tunc enim apertum est, non subesse causam aliquid plus accipiendi ab emptoribus. Itemque nisi res qua proponuntur venales, pretium habeant determinatum ex communi aestimatione, vel publica taxatione. Nam omnes fatentur, vt notat Petrus a Nauar. lib. 3. Deresit. cap. 2. num. 25. rem non posse vendi carius quam valeat in communi aestimatione, aut quam taxatum sit lege: cum tam lex, quam communis aestimatio perpendat omnia requisita in valore assignando; eique cedere debeat particularis aestimatio hominis privati.

Neque si quis plures aliquando sumptus fecerit, ac iacturam passus sit (vt cum nauis qua merces vehebantur, periit, aut domus in qua seruabantur, conflagrauit) ideo debet iustum pretium a lege, aut communi aestimatione taxatum excedere, vt se seruet indemnem. Tum quia res pereuntes, iis peremittit, quorum sunt: non autem aliis. Tum quia haec mercatorum conditio est, vt lucro, & damno sint expositi. Et certe si illa circumstantia, non autem lex, vel communis aestimatio, esset regula iusti pretij, is qui exiguo labore, & modicis sumptibus merces comparasset, non posset eas vendere pretio currente secundum legis, vel communis aestimationis taxationem; quod nemo dixerit. Vnde Couar. lib. 2. var. resol. cap. 3. n. 4. infert in aestimatione iusti pretij non esse considerandum quanta res ipsa empti fuerit, nec quot labores pro ipsius acquisitione venditor sustinuerit: sed habendam esse rationem communis aestimationis hominum. Adde, nec vltra pretium rei taxatum communi aestimatione, posse venditorem quidquam accipere eo nomine, quod illam pluris emerit: quandoquidem rerum pretia non sunt ex lucro, vel damno mercatoris estimanda, sed ex communi illarum aestimatione in loco vbi venduntur, facta, attentis omnibus debitis circumstantiis.

Atque inde est, quod Doctores communiter & nominatim Medina in Cod. De rebus rest. quest. 31. §. Ex dictis, & Sotus, lib. 6. De iust. & iure, q. 2. art. 3. reuocant vt falsam, regulam quam tradidit Scotus in 4. dist. 15. quest. 2. art. 1. sub finem. Ea enim habet; iustum rerum pretium ita esse in manu mercatorum, vt computare valeant expensas omnes quas fecerunt emendo, transportando, atque seruando tales merces, insuper & iustam mercedem, quam merentur pro industria & labore, quem susceperunt: ac etiam pro periculis, quibus se exposuerunt: perinde ac si ea in parte seruirent Reipub. conducti mercedi; atque adeo si pretio his omnibus, plus minus correspondente vendiderint, censeantur iusto pretio vendidisse. Quod quidem est, iustum rerum pretium con-

stitueri; non ex indigentia publica, & aestimatione communi, sed ex utilitate, & aestimatione particulari, ac privata venditorum.

Communi etiam omnium consensu (addit Petrus a Nauarra) statuitur tradita doctrina congruenter; propositam tertiam causam locum habere tantum quando res venales fuerint exquisitae; & qua de noua ad Remпадueharitur. Tunc enim cum valorem non habeant assignatum a lege, vel communi aestimatione, iustum pretium illarum statuendum est consideratis expensis, industria, laboribus & periculis susceptis a venditore, in eis curandis, conseruandis, & transferendis. Id quod Nauar. quidem in Enchir. cap. 23. num. 78. post Gabrielem, censet venditori relinquendum esse: sed recte monet Petrus a Nauarra in eodem cap. 2. num. 26. esse potius committendum iudicio prudentium: quia difficile est, vt quis in causa propria sit aequus iudex, nec amore sui & cupiditate habendi decipiatur. Quamquam si quis ita esset recte intentionis, vt absque remori certum pretium sua conscientia tanquam iustum ei diceret, teneri posset illa Nauarri sententia.

QUARTA CAUSA augendi, vel minuendi pretium, est donatio venditioni admixta, si liberalis sit, nec coacta; nam talis de se licita est in venditione: quia volenti, & consentienti non fit iniuria. Quae causa est ita clara, vt omnes de ea consentiant, prout notat Petrus a Nauar. in seq. num. 27. Verum tamen quando ea contingat, difficile est iudicare; ad quod sequentia documenta iuuabunt.

Primum est, pro pro consequenter nu. 28. plures auctores commemorat Petrus a Nauar. Eos qui necessitate compulli, sua vendunt minoris quam alias valeant, non censeri liberaliter donare defectum iusti pretij. Ratio est quia si generaliter non intendat contrahentes in vendendo, & emendo exercere liberalitatem, multo minus praesumendus est intendere, qui res suas distrahit ex necessitate; non distracturus, nisi praesens necessitas vrgeret; nec vilius venditurus, si carius vendere posset. Quod tamen non impedit quominus emptio fiat absq; peccato, & obligatione restituendi, iuxta dicenda in explicatione sequentis causae: nisi, vt memoratus auctor in seq. num. 32. notat, ea repente in aliquod graue malum quis incideret, vt rem per se ipsam, verb. g. gemmam, vilissimo pretio daret ad illud euadendum: Est enim venditio extorta, ac etiam iniusta: cum eiusmodi res non adeo vilescat ex repentino casu, quin si per tempus & locum liceret, multi inuenirentur, qui plus darent.

Secundum documentum est. Eum qui ignorat iustum pretium rei, non censeri donare illius excessum in vendendo, vel defectum in emendo: ac proinde contrahentem mala fide cum eo, peccare mortaliter, & teneri ad restitutionem eius, in quo alterum defraudauit. Quod pariter dici debet, prout habet ex D. Thoma, & aliis Nauar. in Enchir. cap. 23. num. 27. de eo qui bona fide egit quidem: sed postea cognoscens errorem, non vult restituere. Aperta est autem huius documenti ratio: quia ignorantia qua laborauit defraudatus, abstulit ab ipso voluntarium, sine quo donatio esse non potest. An autem procedat in eo, qui ex imprudentia, & leuitate pluris emit, aut minoris vendit, difficultas est. Ac Petrus ipse a Nauar. consequenter num. 33. pro parte negante citans Medicam sententem non procedere (eo quod deceptus debeat, imprudentiae & leuitate suae tribuere iacturam quam patitur) partem affirmantem merito tenet cum Angelo, Conrado, & D. Antonino, dicentibus in eo etiam deesse voluntarium, ad liberalem donationem requisitum, quod quidem esse debet cum conditione libertatis, qua excludat omnem aliam conditionem ipsum diminuentem.

Tertium documentum est. Amicos, consanguineos, coniuges, sodales, & eiusmodi alios, cum vendunt, aut emunt nulla necessitate compulli, & rei valorem scientes, praesumi donare pretij excessum, vel defectum. Nam ex quo quisquam sciens & volens absque necessitate rem cariori pretio emit, vt viliori vendit coniugi, consanguineo, aut alteri, cui gratis donare mos est, rationabiliter praesumitur habere donandi voluntatem.

Quartum documentum est. In emptionibus & venditionibus inter extraneos non praesumi donationem. Hoc, Conrado, Caietano, & aliquot aliis citatis habet Couar. lib. 2. var.

278

279

refol. cap. 4. n. 11. vers. Superest casus. Et confirmatur, quia inter contrahentes, maxime extraneos, ubi alia donationis indicia non apparent, vltatissimum, ac rationi convenientissimum est, totam eorum intentionem esse emendi, & vendendi secundum naturam eiusmodi contractus, quæ postulat, vt in eo seruetur æqualitas inter pretium & rem venalem.

280.

QVINTA CAUSA augendi, vel minuendi pretij (de qua Caiet. 2. 2. quæst. 77. art. 1. & in summula, verb. Emere; Medina in Cod. de rebus restit. quæst. 31. vers. Similiter, Couar. lib. 2. var. refol. cap. 3. num. 5. Nauar. in Enchir. cap. 23. nu. 78. & 87.) est modus vendendi. Sæpe enim ex modo vendendi variatur pretij rei, presertim cum is est causa, vt sit paucitas, vel copia emptorum: talis enim copia pretium auget; & paucitas contraria illud minuit. Vnde fit, vt cum merces exponuntur sub hasta, & publica voce præconis venduntur (quia venditores proclamando querunt emptores, vel rogant, vt emanent) aliud pretium habeant, quam si à mercatoribus venderentur: item vt parta belli victoria, res vilis vendantur in exercitu: item vt finitis studiis, scholastici in patriam reuerfuri, libros suos minoris vendant: item ciuibus ob pestem è ciuitate excedentibus, vilescant merces: item in fine nundinarum merces minoris vendantur, quam initio: item vt aliquando merces in potestate vnus pluri estimantur: quia is habetur pro perito mercatore, & qui solet habere optimas merces.

281.

SEXTA CAUSA, ex Medin. in cit. quæst. 31. vers. Et procedit, est officium mercatoris. At enim mercatores causam iustam habere, sicut & campsores, ratione officij aliquid amplius accipiendi pro mercibus, quam alios non habentes tale officium, ac proinde non esse damnandum eum qui merces à non mercatore vilis emerit, quam vendantur in domo mercatorum: nempe arbitrio prudentium, defalcato eo, quod respondeat eiusmodi circumstantiæ tanquam augenti pretium: prout recte aduertit Petrus à Nauar. in eod. cap. 2. nu. 40. Recte etiam notans, quod cum lex, & communis estimatio determinans pretium rerum, habeat inter alia respectum ad officium mercatorum, qui eas ordinarie vendunt: ita nimirum, vt ratione illius officij, pro talibus rebus plus aliquid determinet super valorem eorum, quam exigeret aliæ circumstantiæ, puta industria, experientia, copia ementium, &c. Ad eoque cæteros non habentes tale officium, nõ posse assumere eandem determinationem, videlicet vendendo eodem pretio quo ipsi mercatores vendunt.

282.

His causis, quas alij attrigerunt, Petrus à Nauar. in sequent. num. 42. addendum censet septimam, nempe emere res in magna quantitate, & simul. Sic n. eas minus valere, probatur ex communi vsu quo mercatores, vt expeditiores sint ad alias statim comparanda, æquæ bonique consulunt, se vendere vilis ei qui plura simul emit; ita vt in eo genus quoddam rogandi interueniat ex parte illorum, semper volentium magis ac magis vendere, quo plus lucrentur: quod contingit ipsis, etiamsi ea ratione minore pretio vendant quam alij, qui minutatim maiore pretio vendunt quidem, sed longiore tempore.

De iusto pretio legitimo.

SECTIO III.

283.

STVD est quod taxatur, aut per legem, seu constitutionem Principis supremi; aut per statutum ciuitatis liberae, nec agnoscens Superiorem in temporalibus, aut demum per edictum Gubernatorum, Senatorum, & Magistratum, qui cum sint personæ publicæ, potestatem habent determinandi, cum viderint bono communi expedire, certum rerum venalium pretium, quod ciues teneantur seruare, intra latitudinem tamen iusti pretij naturalis. Quod addo, quia in tali determinatione, ab illis sunt animaduertenda, & ponderanda circumstantiæ, seu causæ quæ de facto concurrunt, quæ ex rei natura, pretium de facto quoque augent, vel minuunt. Namque ex talibus bene perpenfis licitum est, non alter, intra limites æquitatis, hoc vel illud pretium lege definire. Itaque si superueniente ingenti sterilitate Princeps vellet triticum eodem pretio vendi, quo rationabiliter vendebatur tempore abundantia; inique ageret.

Nec refert quod tale quid statuere, expediat bono communi: vt scilicet pauperes subleuetur, & possint viuere. Non

refert, inquam, quia si æquitas, natura; rei postulet, vt domini tritici, ne defraudentur iusto pretio, tunc plus accipiant, illud ipsum expediens, quod per accidens ille resultat, curandum non est: sed potius pauperum necessitati occurrendum est, subueniendo ei per elemosynam debitam ex charitate, quæ contra iustitiam statuendo pretium quod aperte valorem rei venalis non aequat: presertim cum empturi tali pretio, sint non tantum pauperes, sed etiam diuites. Imo hi præcipue, qui & pluribus ad sustentationem egere solent; & per potentiam, cum venditores nequeant ipsis resistere, semper obtinent, vt pretio taxato fiat eis venditio; quod pauperibus difficile est consequi. Accedit quod equitas nõ patitur, vt in Republica ad subueniendum indigentibus, triticum habentes grauentur præ cæteris, qui abundantem pecuniam, aut aliis rebus, quæ in pretium dari possunt.

NOTA autem primo, quod quando dubium est, an taxatio sit iusta, nec constat quod iniusta sit, standum omnino illi esse in foro conscientia; quoniam in dubio sententia Superioris preponderat particulari subditorum existimationi, cum illius sit præscribere, & horum sit parere.

NOTA secundo, non esse putandum, taxatione aliquam rei, v.g. frumenti, iniustam ex eo censendam esse, quod aliæ res, quibus agricolæ indigent, v.g. calcei, vinum, oleum, stipendia operarum, non taxentur, quia factis est quod pretium quo frumentum taxatur, de se eis proportionatum sit, atrens debitis circumstantiis: frumentum enim non nisi per accidens, pendet ex aliis rebus, quibus agricolæ indigent. Veruntamen ita taxentur calcei, non taxato corio ex quo conficiuntur, ita vt futores non valeant iustum laboris sui percipere stipendium, non appareat ratio, qua tunc censentur ea lege obligandi in conscientia. Quod idem est dicendum, si p floribus taxetur panis, non taxato tritico; ita vt illi percipiant iustum sui laboris stipendium. Idem etiam pari ratione dicendum est de similibus, quæ per se pendunt ex aliis; quæ non taxantur.

NOTA tertio, quod etsi triticum, quod aliquis vendit, aliquantum melius sit eo quod venditur communiter, non ideo licere vendendo illud, taxam lege absolute definitam transgredi: quoniam is excessus, utpote modicus, pro nihilo reputandus est: cum præsertim taxa alioqui deficiente nequiret: quod quidem nullum fere est triticum quin comparatione alterius inueniatur aliquantum melius, aut aliquantum deterius. Idem iudicium est de cæteris mercibus, quarum pretium fuerit lege taxatum. Crediderim autem propter notabilem rei venalis excessum in bonitate, posse vendendo ascendi ultra pretium lege taxatum; sicut propter defectum in bonitate debet infra idem pretium descendere: vt si triticum sit putridum, aut scatens vermicibus; ita vt notabiliter peius sit tritico quod communiter venditur. Tunc enim ratio dicitur, venditorem proportionalem ter debere in pretio tantum descendere, quantum tale triticum inuenitur deterius esse tritico communi. Cui rationi legislatorum ferendo legem illam, se accommodasse conscientiam esse sentire.

NOTA postremo, tolli, aut saltem suspendi taxæ obligationem, si Princeps sciat eam ab vniuerso populo, aut à maiore parte illius non seruari, & dissimulando toleret, cum possit sine magno incommodo suo, transgressores punire. Nam qui non reclamant eum debet, & potest, censetur consentire, ex regula 43. iuris in 6. Iam Principis consensus vim habent tollendi obligationem legis à se latæ. Sicut enim lex pro voluntate Principis habet vim obligandi; ita etiam ipso id volente, eandem vim amittit, cum per quas causas res nascitur, possit per eandem tolli, ex cap. 1. De regulis iuris. Extra quæ ratio est Medinæ in Cod. De rebus rest. quæst. 36. vers. Ad quæritam, addentis bene, talem obligationem non censeri parari ratione tolli, si cum aliquibus transgressoribus Principis dissimulet, siue ex rationabili causa, siue per acceptionem personarum. Namque talis tolerantia nihil amplius operatur quam dispensatio facta in lege: quam ipsa non tollit, vt nemo negat.

OC-CURRIT hoc loco quæstio, an cum in aliqua Provincia lege taxatum est pretium frumenti, facinæ, vel panis: & sumptus quos agricolæ fecerunt in eis, excedunt id ipsum pretium, iidem agricolæ vendere possint supra talem taxam,

vt feruent

ut feruent feindemes? Ad quod respondendum videtur distinctione, nempe tales agricolas, si sint pauci, non posse sua vendere supra legis taxam, quia casuale est, quod ipsi pro ceteris damnium ex lege sentiant: neque lex propter illud quod casuale est, cessat: sed robur suum retinet secundum illud quod fit ut plurimum. Vide dicta in precedenti sectione, ad explanationem tertie causae. Sin autem agricola omnes eiusdem provinciae tale damnium reuera patiantur: quia numerum casus, propter quos faciendi fuerunt plures aut maiores sumptus, quam sit pretium lege taxatum, in tota provincia contigerunt; non videri peccatum esse taxam legis excedere, quantum potest sufficere ad sumptus, & impensas factas refarciendas, atque ut agricolae feruent se in demnes (non vero ut lucentur) quia id naturalis aequitas postulat: contra quam legislator non intendit sancire legem, maxime in iniuriam omnium, aut plurium suorum subditorum.

Eadem distinctione respondendum est quaerenti de cautionibus, quibus legé, vel statutum definitum est certum pretium pro hospitibus excipiendis, si cogantur in eos facere sumptus maiores, quam taxa ferat. Itemque de Notariis & aliis iustitiae ministris, quibus taxata stipendia non sufficiunt ad suam sustentationem. Nam simili distinctione responderi potest, ut si pauci sint quibus stipendia non sufficiant, lex taxans seruanda sit in conscientia. Sin communiter eiusmodi ministri tale damnium patiantur, excusari possunt aliquid supra taxam exigentibus: dummodo prudentis iudicio non excedant quod iusticiat, ut feruent se in demnes in sumptibus, quos necessario, & conuenienter suo statui faciunt, non autem ad immodicas victus expensas. Tutius est tamen in tali casu ad vitandum periculum excedendi in estimatione (quod innata cupiditas habendi creare facile potest) à Repub. vel Principe petere, ut augeant antiquitus taxata stipendia.

CETERUM istiusmodi legibus taxantibus rerum pretia, obligantur etiam externi vendentes, vel ementes in eo loco & tempore, pro quo definita est taxa. Nam lege naturali quisque tenetur merces vendere iusto pretio, quale est quod lege, vel communi hominum estimatione constitutum est in eo loco, ubi eadem merces venduntur. Aliquando tamen ad prouidendum Reipub. necessitati, ut exteri mercatores afficiantur, auctoritate Principis ab obligatione taxae eximuntur, concedendo ipsis, ut expensas exigant, ac pro labore & periculis in aduehendis mercibus, aliquid accipiant. Obligantur pariter Clerici, quantumcumque; sunt alioqui à legibus ciuilibus exempti. De qua re videri potest Medina in C. de rebus restit. quest. 36. ubi de ea late tractat.

De iusto pretio naturali.

SECTIO IV.

EX antedictis constat, istud pretium esse, quod communi prudentium estimatione constituitur attentis causis, de quibus sectione 2. egimus, augendi, vel minuendi pretium rerum venalium. Vna autem de ea difficultas est, huius instituti maxime propria: vtrum peccetur, & obligatio restituendi incurratur transgrediendo illud in venditione & emptione; prout contingit cum ultra rigorosum, venditor accipit aliquid, aut emptor minus dat, quam piū seu iustum? Namque Durandus quidam Ordinis Minorum, ut meminit Sotus lib. 6. de iustit. & iure, quest. 3. art. 1. circa primum argumentum: existimauit licitum esse in conscientia rem pluri vendere quam valeat, dummodo non vendatur ultra dimidium iusti pretij; Gerson vero, prout meminerunt Sotus ibid. & Medina in Cod. de rebus rest. quest. 32. vers. Sexto opponunt: existimant id esse quidem peccatum, sed sine obligatione ad restitutionem: quod idem Syluest. in verbo Emptio, quest. 8. tribuit Rosellæ. Vtrique autem ei sententiae fauere videtur, primo illud, quod idem Syluest. in sequenti quest. 9. habet ex l. 1. §. Si habes, ff. ad Senatusconsultum Trebellianum; & lex leg. Querebatur, ff. ad legem Falcidiam; quod res tantum valeat, quantum vendi potest. Secundo, quod ex lege In re mandata, Cod. Mandati; vnusquisque in re sua sit moderator & arbiter. Vnde sequitur, quod quisque possit quantum voluerit pretium pro ea petere, & recipere. Tertio, quod ex lege Rem maioris, C. de rescindenda venditione, & ex lege in

causa, §. Idem Pomponius, ff. De Minoribus; & ex lege. Item si pretio, §. vlt. ff. locati (quibus ex iure Canonico ad stipulatur, Cap. Cum dilecti, & Cap. Cum causa, De emptione, & venditione) non detur actio ob deceptionem factam in emptione, & venditione, nisi sit illa ultra dimidium iusti pretij. Vnde sequitur, aliquid accipi posse supra iustum pretium, dummodo ipsum non excedat huius dimidium.

Quod quomodo deprehendi possit, tractat Couar. lib. 2. var. resolut. cap. 3. num. 8. duas refert opiniones; vnam asserentium venditorem tunc decipi ultra dimidium iusti pretij, cum res duplo superuaret pretio conuenito, ut si aestimetur viginti, & venditori data sint solummodo decem: aut cum duplo minus valet: ut si aestimetur viginti, & ematur 40. Alteram vero, intelligitium deceptionem ultra dimidium iusti pretij, si verbi gratia, res valeat decem, & vendatur 16. quae superant 10. amplius media eorum parte. Deceptionem vero infra dimidium iusti pretij, si illud quod valet decem, ematur quatuor, quae minus sunt quam media illorum pars. Itaq; est communis, & vsu recepta Theologorum intelligentia.

DE PROPOSITA difficultate vero tenenda est sententia precedentibus omnino opposita: nempe, vendentes supra pretium rigorosum, aut ementes infra piū, & peccare, nisi ignorantia illos excuset: & teneri ad rescindendum contractum, vel reducendum ad aequalitatem per restitutionem eius quod fuerit extra latitudinem iusti pretij. Quae doctrina, B. Thom. 2. 2. quest. 77. art. 1. & post ipsum in locis citatis, Syluestri, Soti, & Medina, itemque Nauar. ad Cap. Nouit, De iudiciis, notab. 6. à num. 47. & aliorum plurium, quorum meminit Perr. à Nauar. lib. 3. De rest. cap. 2. n. 13. communemque sententiam esse Theologorum & Iurisperitorum habet Lud. Molina De iustit. & iure, tract. 2. disput. 350. Fundamentum autem est, quod ea venditio & emptio sit iniusta, in qua non seruatur illa pretij aequalitas ad rem quam iustitia commutativa requirit. At talis aequalitas extra latitudinem iusti pretij non seruatur. Ego venditio, aut emptio facta extra latitudinem iusti pretij, est iniusta: atque adeo illicita cum obligatione ad restitutionem. Itaque is qui illud pretio rigoroso ad summum valebat decem, vendidit pro sexdecim, aduersariorum confessione tenetur ad restitutionem totius latitudinis, quae est supra decem, nempe sex; quibus sexdecim superant ipsa decem. Quod non esse ad id referendum, quod excessus ille sit ultra dimidium iusti pretij, patet: quia nulla datur ratio, cur si ille qui pro re valente solummodo decem, recepit sexdecim, teneatur restituere sex, quibus excessus dimidium iusti pretij: non teneatur etiam quinque restituere, si pro eadem accepit quindecim, quantumcumque excessus ille non sit ultra dimidium iusti pretij. Et certe pariter in vtroque casu peccari ex eo patet, quod in vtroque pariter locum habeat illud D. Pauli in priori ad Thes. cap. 4. dicentis: Ne quis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus.

ILLA AUTEM quae allata sunt in contrarium: nimirum quod res tantum valeat, quantum vendi potest, & quod vnusquisque in suis rebus sit moderator & arbiter; Pet. à Nauar. in praeced. na. 11. notat vera esse solummodo in rebus iis singularibus, quae nec lege, nec communi hominum estimatione appetiari solent: ut sunt gemmae, lapilli, accipitres, canes venatici, equi pretiosi, & alia quae venduntur ad splendorem, decorem, delicias, & voluptatem. Pro talibus enim, seclusis fraude, & metu, potest tantum accipi in pretium, quantum venditor arbitratus fuerit; & emptor sciens & prudens dare consenserit. Etenim si nulla sit eiusmodi rerum indigentia in Repub. nec vlla necessitas ad nobilitatis in ea splendorem; sed tantum ad curiositatem pertineant: iustum pretium eorum non aliter determinatur, quae estimatione ementis, qui illas tanti facit, ut putet pertinere ad nobilitatis suae, ac diuitiarum splendorem, dare tale pretium.

Ceterarum vero rerum, quae sunt homini ad victum & vestitum, alioque eiusmodi vlus necessariae, alia ratio est: quia in talibus etiam si nihil irreperit fraudis, aut doli; tamen, ut bene ait Sotus in 6. de iustitia & iure, quest. 2. art. 3. in fine, violentia est, quantum potueris, tantum illas vendere. Quo fit, ut talium iusta pretia non relinquuntur arbitrio venden-

288.

289.

tium, sed ad vitandam prædictam violentiam, quam indigentes paterentur, ea determinentur lege, aut communi venditorum æstimatione. Aduerte nihilominus, quod etsi regulariter in emptionibus & venditionibus, *vt nec in aliis contrahibus onerosis*, non sit præsumenda donatio excessus, aut defectus, quo à latitudine iusti pretij receditur; tamen si contrahentes sciant rerum valorem, & neuter necessitate compulsus contrahat cum alio, neque interueniat vis aut metus, aut fraus, aliudve simile, donationem eiusmodi excessus, aut defectus præsumi possit; quemadmodum Nauarrus sentit in citato notabili 6. num. 51. licet aliqui ab ipso relati contraxerint.

290. AD ALIUD VERO de deceptione ultra medium iusti pretij Petrus à Nauar. in seq. num. 10. adfert duas responsiones vna ex Couar. in cit. cap. 3. id esse verum intra latitudinem iusti pretij: vt sensus sit, licitum esse vendenti, ita cum emptore agere, vt eo offerente pium, vel mediocriter pretium, ipse rigorosum istum accipiat: vel euenti ita cum venditore transigere, vt à petente rigorosum pretium, accipiat pro mediocti, vel pio: quæ non est vera deceptio, sed tantum similitudinaria: qua non violatur iustitia, neque circumuenitur in negotio proximus, quandoquidem nihil ab eo contra naturalem æquitatem extorquetur, cum pretium quod pro redatur, sit iustum. Alteram responsionem adfert ex Medina De rebus restitut. quæst. 32. non longe à principio; in hoc consistentem, quod iura negent actionem, ob deceptionem infra dimidiu iusti pretij, non quidè approbando deceptionem ipsam tanquàm licitam, sed relinquendo impunitam, ad vitandas infinitas lites quæ emergerent propter nature corruptæ propensionem ad talem deceptionem. Quod autem non approbet deceptionem, patet ex lege 1. Cod. De rescindenda venditione, vbi dicitur irritam esse malæ fidei venditionem: qualis sine dubio est illa, in qua contingit vera deceptio. Et ita in foro etiam externo, ex Couar. lib. 3. variar. resolut. cap. 14. num. 3. Iudices cum aliquem puniunt ob violatam legem pretium taxantem, debent ei imponere onus restituendi illud, quod ultra taxam accepit, licet non sit ultra medium iusti pretij. Qui id pluribus tractatum videre volet, legat Lud. Molinam in præd. disput. 349. & Ferdinandum Rebellum De obligationibus iustitiæ, par. 2. quæst. 3. & 4. libri 9.

CAP. XVII.

De pactis qua solent inter venditores, & emptores intercedere.

S V M M A R I V M.

- 291 Explicatio dubij, an pactum de retrouendendo sit licitum.
 292 Quatuor modi, quibus idem pactum fieri potest licite.
 293 Tres conditiones necessariae vt fiat licite.
 294 Licitum est pactum de redimento si animus usurarius absit, & seruetur iustum pretium.
 295 Propositio casuum in quibus difficultas est, an redemptio sit licita.
 296 Explicatio eiusdem difficultatis.
 297 Quod licita sit venditio cum pacto legis commissoria.
 298 Aliquot notanda de eadem venditione.
 299 Quod licita sit venditio cum pacto additionis in diem, nonnullæ, circa eam notanda.
 300 Modi quibus contingit melior conditio, rescindens talem venditionem; quibus additur distinctio de obligatione solvendi gabellas.
 301 Quando licitum sit interea dum pretium rei frugifera non soluitur ab emptore, accipere pensionem ex fructibus quas profert.
 302 De duobus similibus casibus quid sit tenendum.
 303 Quod licitum sit emere domum cum pacto retrouendendi, & eam locare venditori, dum ab eo non redimitur: quatenus verum sit.
 304 De quibusdam aliis pactis quid sit sentiendum.

MULTA sunt pacta quæ interuenire solent in emptorem & venditorem, de illisq; extat tit. 54. in lib. 4. Codicis. Nos explicatione aliquot quæstionum complectentur quæ ad ea pertinent.

PRIMUM ERGO QUÆRITUR, an pactum retrouendendi sit licitum? De quo communiter tractant Canonistæ ad Cap. Ad Coltrum, De emptione & venditione; & ex Summulariis, Angelus vsura, l. §. 66. & aliquot sequentibus, Syluester vsura, 2. quæst. 15. Rosella vsura, 1. quæst. 45. & 46. Ex aliis vero Conrad. De contractibus, quæst. 83. Nauar. in Enchir. cap. 17. num. 247. & 248. Sotus lib. 6. De iustit. & iure, quæst. 5. art. 3. Couar. lib. 3. variar. resolut. cap. 8. & 9. alios commemorans, eodemque pertinent quæ Lud. Molina in eod. tract. 2. disput. 374. & aliquot sequentibus persequitur.

Pro explicatione autem notandum est primo, pactum retrouendendi esse, cum ego v. g. vendo tibi fundum meum ea conditione vt quando pretium reddidero, mihi illud reuendere debeas; interea autem cum non reddo, tuos facias fructus illius, ita vt non sint in sortem computandi. Vbi aduertet ex lege secunda, Cod. De pactis, inter emptorem & venditorem statim ac redemptor pretium obtulit, alterum definire fructus facere suos. Aduerte item quod cum fructus fuerint adhuc pendentes, nec dum collecti, debeant inter eos diuidi pro rata temporis, quo res fructificans prius fuit vnus; posterius, alterius. Vt si res quæ redimitur effecti locata, pensio annua locationis diuidenda erit inter emptorem & venditorem seruata proportione temporis illius anni, in quo res fuit illius, ad tempus in quo fuit huius. Ita habet ex Couar. Lud. Molina in citata disput. 374. vs. fructus rei. Et ratio est, quod æquitati consentaneum sit, rem domino suo fructificare.

Notandum est secundo, istiusmodi pactum reddi suspectu de vsura: adeoq; communiter damnari ex tribus circumstantiis. Prima est, si res sit vendita valde vili pretio: quia tunc videtur potius pignori data quàm vendita; & ideo ex eo tanquam ex pignore fructum percipiendo, committi vsuram. Secunda, quæ habetur ex cap. illo vos, in fin. De pignor. si emptor de quo agitur soleat exercere vsuras. Tertia, quæ habetur ex antememorato cap. Ad nostram, si cum ab eo petita sunt mutuo pecuniæ, responderit petenti se nolle dare mutuo, sed velle bona ipsius emere, modicoq; pretio emerit, facta ei potestate redimendi illa: sic paciscens ea intentione, vt illud lucrum quod optaret ex mutuo, nisi obfaret aperta vsura, sibi compararet per tale pactum quo vsura velatur.

Notandum est tertio, pluribus modis posse addi venditioni pactum retrouendendi. Primus est, vt quoadcumq; venditor voluerit, possit rem venditam redimere, & emptor teneatur illam ei reuendere. Secundus, vt intra certum tempus emptor reuendere teneatur, sed non possit illo elapso cogi ad reuendendum. Tertius, vt non possit res vendita redimi ante certum tempus. Quartus, vt res vendita possit redimi in fine cuiusq; anni, non autem post inchoatum aliquod anni tempus.

QUIBVS sita prænotatis, pro explicatione dicimus primo, omnibus illis modis propositum pactum censerit posse licitum: vt de primo & secundo Canonistarum & Theologorum sententiam commanem esse notat Nauar. in cit. num. 247. Et confirmatur autoritate tum sacre Scripturæ Levit. 25. tum sacrorum canonum, Cap. Cum Ioannes, de fide instrumentorum, & Cap. Illo vos, antememorato, tum etiam legum civilium, quas ipse Nauarrus commemorat: tum demum ratione, quia sicut alia onera, sic & istud venditioni apponere licet, dummodo ipsum compensationem ita resarciatur, vt nulla fiat parti iniuria. De tertio modo vero, etiam si aliqui contraxerint, idem merito docent locis cit. Angelus §. 65. & Rosella §. 46. quia consentaneum est rationi, emptorè pacto retrouendendi apponere posse conditionem, vt intra quinquenniū non teneatur reuendere; tum fieri possit, vt inter sit ipse intra illud tempus, aliqua, vt vocant, melioramenta facere in re emptæ, ad percipiendos ex ea fructus vberiores. De quarto deniq; modo idem probatur: quia in bonum emptoris esse potest, vt non cogatur rem emptam reuendere incepto iam anno, quia fortassis in eodem modum aliquod accipiet, à quo vt seruetur indemnem, potest conditionem apponere, vt an-